

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSEMĂNĂTATEA

DIVANURILOR AD-HOC DIN IAȘI ȘI BUCUREȘTI

IN ISTORIA RENAȘTERII ROMÂNIEI

DE

DIMITRIE A. STURDZA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

I. TRATATUL DE PARIS DIN 30 MARTIE 1856

EXTRAS DIN:

ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE

Seria II. — Tom. XXXIII.

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA și LIBRĂRIA NAȚIONALĂ

LEIPZIG

OTTO HARRASSOWITZ.

VIENA

GEROLD & COMP.

1911.

29.228

Prețul 40 bani.

nalele Societății Academice Române. — Seria I :

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888

Tom. XI—XX. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1888—1898.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898

Tom. XXI. — Desbaterile Academiei în 1898—9

» *XXI.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

» *XXII.* — Desbaterile Academiei în 1899—1900

» *XXII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

» *XXIII.* — Desbaterile Academiei în 1900—1901

» *XXIII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

» *XXIV.* — Desbaterile Academiei în 1901—2.

» *XXIV.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Impăratului Bizantin
Isaac II Angel, privitoare la Români din Peninsula Balcanică
spre finele secolului XII, de *C. Erbiceanu*.

Teoria probei (în știința modernă), de *Petre Popescu*

Priviri istorice și literare asupra epocii fanariotice, de *C. Erbiceanu*

Din luptele pentru neam: Răsturnarea lui Vasile Lupu. Studiu istoric,
de *I. Tanoviceanu*

«China supusă», manuscris grecesc cu acest titlu. Descriere și
extracte, de *C. Erbiceanu*

Luteranismul, calvinismul și introducerea limbii române în bise-
ricile din Ardeal, de *Dr. At. M. Marienescu*

Originea Voevodatului la Români, de *Ioan Bogdan*.

România sub raportul moral, de *I. Tanoviceanu*

» *XXV.* — Desbaterile Academiei în 1902—3.

» *XXVI.* — Desbaterile Academiei în 1903—4.

» *XXVI.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

Regele Carol I și Instrucțiunea publică. Cuvântare de Zece Maiu
1903, de *D. A. Sturdza*.

Despre Cnejii Români, de *I. Bogdan*.

Din viața romană: Podoabele, toaleta și petrecerile unei elegante,
de *Ion Kalinderu*.

Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415, de *Ioan Bogdan*.
Ilirii, Macedo-Români și Albanezii. Disertațiune istorică, de *Dr.*

Atanasie M. Marienescu

Episcopia Strehaiei în anii 1673—1688. Notă istorică, de *I. Bianu*.

Nicopole 1396—1877—1902. — Cuvântare rostită de **CAROL I, Regele
României**.

Din viața romană: Societatea înaltă pe vremea lui Pliniu cel tânăr,
de *Ion Kalinderu*.

Biserica și podul din Borzești, precum și o ochire relativă la bi-
sericile zidite de Ștefan cel Mare, de *Dr. C. I. Istrati*.

» *XXVII.* — Desbaterile Academiei în 1904—5.

» *XXVII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*.

Ștefan cel Mare, Mihailu Viteazul și Mitropolia Ardealului, de *N. Iorga*.

Români din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent, de
Isidor Ieșan.

Câteva manuscrise și documente din țară și din străinătate re-
lative la istoria Românilor, de *N. Iorga*

Vieța lui Alexandru Vodă Callimachi, Domn al Moldovei, cu prile-
jul descoperirii testamentului său, de *N. Iorga*

Indreptări și întregiri la istoria Românilor după acte descoperite
în arhivele săsești. I. Brașovul, de *N. Iorga*

Bărbații culți greci și români și profesorii din Academile de Iași și
București din epoca zisă fanariotă (1650—1821), de *C. Erbiceanu*.

Nichifor dascălul, exarh patriarhal, și legăturile lui cu țerile noastre
(1580—1599), de *N. Iorga*

Datele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Ale-
xandru cel Bun, de *Dimitre Onciul*

Contribuțiuni la biografiile unora din cronicarii moldoveni, de
I. Tanoviceanu. (Cu 1 tabelă.)

Despre Ungurii și Episcopii catolice din Moldova, de *Radu Rosetti*.

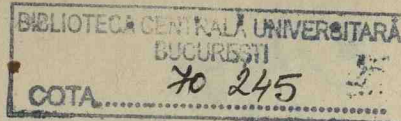
Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Româ-
nești (1849—1856). Memoriul I, de *N. Iorga*

» *XXVIII.* — Desbaterile Academiei în 1905—6.

» *XXVIII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Româ-
nești (1849—1856). Memoriul II, de *N. Iorga*.

RC 23/07

B.C.U. Bucuresti

C111866

B 272811 (M)

B 272812 (1)

INSEMNĂTATEA

DIVANURILOR AD-HOC DIN IAȘI ȘI BUCUREȘTI

IN ISTORIA RENĂȘTERII ROMÂNIEI

DE

DIMITRIE A. STURDZA

Membru al Academiei Române.

I.

Tratatul de Paris din 30 Martie 1856.

Sedința dela 4 Martie 1911.

Acel care se încearcă a judeca ființa unui om, caută mai întâiu a-l pune față în față cu datoriile cele mari și imprescriptibile către sine însuș, către aproapele său și către organismul societății omenesti. Numai cunoscând astfel pe individ, se poate judeca, dacă el a fost capabil să ajute poporul din care face parte și statul căruia el aparține, a-l înainta spre progres sau a-l împinge spre scădere.

În genere se poate zice pentru indivizi ca și pentru popoare și state, că cel care stă pe loc e în scădere. Numai cei cari muncesc cu credință și cu dragoste muncă grea și conștientă pot păși înainte, și nu se înneacă în valurile mării vieții, totdeauna în mișcare și foarte des furtunoasă.

Pentru acel care se încearcă a scrie Istoria Universală, e de nevoie să cunoască starea prezentă a omenirii în comparație cu timpurile trecute, stabilind progresele sau regresele popoarelor în dezvoltarea generală a omenirii.

Istoria unui popor sau a unui stat consistă în a-i cunoaște trecutul, pentru a-i înțelege prezentul, aruncând privirile spre viitor.

Privirea spre trecut ne arată, dacă în comparație cu prezentul statul și poporul au adaos sau au pierdut din ființa lor. Privirea spre viitor are a ne arăta, dacă acest viitor poate fi așezat și bine asigurat spre a se desvoltă și progresă în mod normal în toate direcțiunile activității omenesti.

= C 111866 =

1956

Punctul de plecare al prezentului este pentru un om individualitatea lui bună ori rea, care dă putința unei influențe morale sau pernicioase asupra semenilor lui.

Prezentul unui stat și al unui popor nu poate fi o dată oarecare, o zi sau un an; ci cuprinde o perioadă mai lungă. Aceasta se înfățișează în mod plastic, ca un podiș mai înalt, de pe care putem privi — de o parte spre o câmpie adeseori devastată — și de altă parte spre dealuri mănoase și munți înalți, împăduriți, cari asigură prosperitatea și bogăția pentru toți.

Pentru România perioada prezentului ocupă aproape o jumătate de secol. Ea este perioada Renașterii noastre naționale ca popor și ca stat.

Perioada Renașterii pentru noi se află între timpul, în care amândouă Principatele Române erau amenințate a-și pierde ființa lor ca stat și timpul în care această ființă a luat un trup real și definitiv.

Anul 1821 e caracterizat prin sfârșitul Domniilor Fanarioților și anul 1866 prin fundarea și organizarea Domniei Regelui Carol I.

La începutul perioadei de Renaștere am putut arunca cu spaimă ochii noștri spre trecutul care ne apăsă și ne striviă. La mijlocul acestei perioade, mai ales în anii 1848 și 1857, ne-am încordat toate puterile și ne-am dat toate silințele pentru a eși din suferințe și dureri seculare. În fine în anul 1866 am putut răsuflă, constatând că am ajuns a avea o ființă durabilă, a fi în realitate un Stat independent, a fi un factor constant al liniștii și al păcii în Orientul European și a ocupa astfel între nații și state o existență proprie, recunoscută de lumea întreagă.

În 1848 mișcarea a fost scurtă. În Moldova, ea a avut un caracter mai domol și a fost repede înăbușită. În Țeara-Românească însă, cele trei luni din Iunie în Septemvrie au lăsat urme adânci în toate clasele poporului.

În 1857 mișcarea a fost sistematic organizată prin Divanurile ad-hoc din Iași și din București, chemate de Tratatul de Paris din 1856 a rosti dorințele poporului din Moldova și din Valahia asupra viitorului său așezământ ca stat. În luptele grele și mari ce s'au desfășurat atunci pentru ca poporul întreg să-și rostească în toată libertatea dorințele sale, s'a încheat și organizat o generațiune de bărbați inimoși, muncitori și vrednici, cari au condus lupta de regenerare cu o cunoștință limpede a țelului de ajuns, cu o claritate pătrun-

zătoare a situațiunii interne și externe. Divanurile ad-hoc pot fi considerate ca laboratoriu dogmatic și tehnic al Renașterii României.

Cu toate acestea un factor foarte important de reușită pentru această muncă înălțătoare a fost fără îndoială timpul prielnic în care ea s'a desăvârșit, și anume timpul unei mari munci a popoarelor lumii spre a da un nou avânt mersului neamului omenesc.

Înainte de Tratatul de Paris din 30 Martie 1856, lumea întreagă de dincolo și de dincoace de Oceanul Atlantic a fost, în timp de trei pătrare de secol, adânc sguduită prin evenimente politice și răsboinice.

Aceste evenimente au pus în vedere o idee nouă morală și politică, și anume organizarea societății omenești în state pe baza principiilor de egalitate a tuturor cetățenilor, de libertate a tuturor și de frățietate a oamenilor.

Dincolo de Oceanul Atlantic, în America de Nord, impulsunea a fost dată de fruntași din Anglia, de Puritani, cari au dus peste mare cea mai aspră aplicare a principiilor moralei creștinești. Noua organizare s'a desăvârșit însă numai în urma unei îndelungate crize răsboinice, în care au fost învăluiți Americanii, Englezii și Francezii, și s'a realizat sub conducerea nemuritorului George Washington, înconjurat de o lume de bărbați devotați cu inima și cu sufletul noiei creațiuni.

Dincoace de Oceanul Atlantic o revoluție violentă a răsturnat în Franța o veche monarhie, în care Șeful Statului guvernă după principiul celui mai aspru absolutism, exprimat prin vestitele cuvinte — «Statul sunt Eu». Împăratul Napoleon I s'a încercat a domina violențele, dând liber curs geniului său răsboinic; însă gloria armatei franceze nu putea înlocui idea cea nouă, care pătrunsese în spiritul popoarelor.

Dorința popoarelor nu eră îndeplinită numai prin o liniște menită cel mult a vindeca ranele produse prin distrugeri și desființări materiale. De aceea dispozițiunile Congresului de Viena din 1815 nu au putut contribui a liniști lumea prin restaurarea vechei stări de lucruri și înființarea de state nouă după voința și interesele celor cari biruiau.

Popoarele cereau, ca ideile cele nouă să iea trup și suflet, spre a se putea asigura progresul și domnia dreptății în lăuntruul fiecărui stat, precum și în dreptul ginților.

Aceste tendințe nu agitau numai mintea oamenilor gânditori, ci și popoarele. Rezultatul produs a fost o frământare internă a popoarelor, care împingea tot mai mult, să se ție seamă de deosebirile și necesitățile naționale, și de dorința tuturor de a nu fi unele popoare oprite a se desvoltă și a progresa, din cauza piedecilor puse de dominațiunea altora.

Această situațiune încurcată apăsă mai imediat Italia, care se înfățișă atunci ca o aglomerație de state vechi și nouă, cari împiedecau națiunea în desvoltarea ei normală, culturală și economică. Acelaș simțimânt a început curând a neliniști și Germania, unde eră mai greu a află o soluțiune practică.

Neliniștea a crescut pe nesimțite pretutindeni, mai alés însă în Orientul European. Congresul de Viena din 1815 a ocazionat gruparea statelor mari europene într'un fel de Areopag, care trebuia să apere și să îmbunătățească soarta popoarelor celor slabe, guvernate de tendințe, cari tot mai mult se depărtau de condițiunile ce prinsese rădăcini adânci în vicața socială și politică a omenirii.

Statele europene bine organizate, ca și popoarele lor, erau împiedecate a aveă cu Imperiul Otoman relațiunile internaționale normale obișnuite între dânsele; căci în Turcia organizarea despotică a statului eră înăsprită, rezervându-se toate drepturile cetățenești în favoarea unui popor rășboinic și relgiunii acestuia.

Această situațiune a adus o mare turburare între Puterile, cari formau Areopagul European, căruia i se impunea, din ce în ce mai mult, a află căile și mijloacele pentru a ajunge a impune acest progres și Orientului European.

După multe încercări fără rezultate, s'au produs divergințe atât de însemnate, încât a izbucnit un mare rășboiu european — Rășboiul Crimeei, — care a avut de rezultat final Tratatul de Paris din 30 Martie 1856.

Imprejurări extraordinare caracterizează acest timp de turburare. Problema eră de a introduce Imperiul Otoman în areopagul statelor europene. Pentru a izbuti eră neapărat a-l înduplecă să proclame însuș programul reformelor necesare, care să-l apropie de Europa. Anglia și Franța au încheiat atunci cu Imperiul Otoman o alianță rășboinică, spre a-l scăpă de o impunere unilaterală. Aceste trei state mari unite au mai tras în partea lor Sardinia, stat mic, primindu-l în situațiune egală cu dânsele, atât în timpul rășboiului, cât și la încheierea păcii. Austria și Prusia au stat în așteptare, cu

armatele lor pregătite, privind cum se va desfășura lupta ce se încăierase sub cetatea Sevastopolului.

Sub asemenea auspicii s'a deschis Congresul dela Paris în 25 Fevruarie 1856 și s'a subscris în fine Tratatul de pace din 30 Martie 1856 de Suveranii Angliei, Austriei, Franciei, Prusiei, Rusiei, Sardiniei și Turciei.

Această pace e caracterizată prin o nouă evoluțiune a popoarelor. Se recunoaște îndreptățirea națiunilor mari și compacte, însă sfâșiate în mai multe state, de a se uni într'un singur stat; se da puțința la state mici de a se uni și formă un stat mai mare, mai ales dacă populațiunea acestor state mici avea acelaș început și nume, aceeaș limbă, religie, istorie și civilizație, aceleași legi, instituțiuni și obiceiuri, prezentând astfel o mai bună organizare de putere ca stat și de progres general.

Intâiul pas pentru a realiză această evoluțiune l-au făcut Italienii, sub impulsionea Regelui Victor Emanuel al Sardiniei, încunjurat de bărbați de stat devotați patriei lor.

În momentul când Anglia, constrânsă de împrejurări, se găsi nevoită să facă Sardiniei propuneri de a lua parte la Răsboiul Crimeei, Ministrul de Externe — Generalul Dabormida — comunică, în 13 Decemvrie 1854, Ministrului Angliei la Turin — James Hudson — programa acestei alianțe în următoarea notă oficială:

«Guvernul Sardiniei nu poate, în nici o împrejurare, să împrumute soldații săi unui alt stat. Armata noastră este compusă de cetățeni trași la sorti, cărora nu li se poate cere a-și jertfi viața decât pentru a servi țerii lor; prin urmare nici o parte a armatei noastre nu poate fi pusă în serviciul unei alte Puteri.

«Trupele noastre nu pot lua parte la răsboiul din Orient, decât în calitate de trupe aliate: este dar indispensabil ca un Tratat de alianță ofensivă și defensivă să fie încheiat între Puterile occidentale și Sardinia.

«Acest Tratat trebuie să fie de natură a asigură interesele materiale și morale ale Regelui și ale țerii; trebuie ca guvernul să poată arătă națiunii, că jertfele ce i se impun sunt cu prisos răsplătite prin foloasele ce i se dau.

«Cabinetul se grăbește a declară, că el nu înțelege a formulă în Tratat foloase materiale, cari ar da totdeauna învoelii aparența unei vânzări a celui mai prețios sânge al concetățenilor săi. E deci datorია guvernului a

obține o dovadă evidentă de considerațiunea, de care el se bucură pe lângă cele două mari Puteri. Guvernul Sardiniei în nici un caz nu poate sacrifica demnitatea, onoarea și viitorul patriei sale».

Acest program s'a realizat prin Convențiunea militară dintre Franța, Anglia și Sardinia, semnată la Turin în 26 Ianuarie 1855 de Ducele de Guiche, James Hudson și Comitele de Cavour. Cele 6 articole ale acestei Convențiuni glăsuesc astfel:

«*Art. 1.* — Maiestatea Sa Regele Sardiniei va da pentru trebuințele războiului un corp de armată de 15.000 oameni, organizat în cinci brigade, formând două divizii și o brigadă de rezervă, sub comandamentul unui general sard.

«*Art. 2.* — Indată după schimbarea ratificațiilor prezentei Convențiuni, se va procede imediat la formarea acestui corp și la organizarea serviciilor administrative, pentru ca să poată fi gata de a fi transportat cât se poate mai curând.

«*Art. 3.* — În executarea art. 1 al prezentei Convențiuni, corpul de armată a Maiestății Sale Regelui Sardiniei va fi compus de infanterie, de cavalerie și de artilerie în proporție cu puterea sa efectivă.

«*Art. 4.* — Maiestatea sa Regele Sardiniei se leagă a menține corpul de expediție la cifra de 15.000 oameni, prin trimiterea succesivă și regulată a trupelor necesare pentru a-l completa.

«*Art. 5.* — Guvernul Sardiniei va îngriji plata soldei și a subsistenței trupelor sale. Inaltele părți contractante se vor concerta pentru a asigura și a facilita armatei sarde aprovizionarea magaziiilor sale.

«*Art. 6.* — Maiestatele Lor Regina Regatului Unit al Mării Britanii și al Irlandei și Impăratul Francezilor garantează integritatea Statelor Maiestății Sale Regelui Sardiniei și se îndatoresc a le apăra în contra oricărui atac în tot timpul duratei războiului actual».

Prin o Convențiune dintre Anglia și Sardinia din aceeași zi, Anglia se îndatorește a înainta Sardiniei două milioane de Livre sterline cu 4 procente pe an, din cari 3 procente ca dobânzi și 1 procent ca amortizare, însărcinându-se Anglia cu transportul gratuit al trupelor Sardiniei.

Aceste două Convențiuni sunt legate de Actul de Accesiune al Sardiniei la Convențiunea dela Londra, semnată de Anglia și Franța, în 10 Aprilie 1854, ale cărei dispozițiuni principale sună astfel:

«Puterile contractante lucrează pentru restabilirea păcii dintre Rusia și Sublima Poartă pe baze solide și durabile și pentru a garanta Europa de reînnoirea regretabilelor complicațiuni, cari din nenorocire au turburat pacea

generală. — Integritatea Imperiului Otoman aflându-se violată prin ocuparea provinciilor Moldaviei și Valahiei și prin alte mișcări ale armatelor rusești; Anglia și Franța s'au concertat și se vor concerta asupra mijloacelor mai nimerite pentru a liberă teritoriul Sultanului de o invaziune străină, spre a nu se mai reînnoi complicațiuni europene. Aceste puteri se leagă dar a întreține, după necesitățile războiului, apreciate în comun acord, forțe suficiente pe pământ și pe mare, cari se vor hotări, când va fi de nevoie, în privirea calității, numărului și a destinației lor. — Animate de dorința de a menține echilibrul european și neurmărind vreun scop interesat, Inaltele Puteri contractante renunță dinainte a trage foloase particulare din evenimentele ce s'ar putea produce».

Prin aceste acte Sardinia a intrat în Concertul Statelor mari Europene, cu drepturi egale, într'un moment critic al războiului Crimeei, și a creat astfel la încheierea păcii o situațiune, de care a profitat Italia mai întâiu și în urmă România.

*

Situațiunea generală eră foarte favorabilă pentru a asigura și a întări o impulsione atât de puternică ca aceea a unui războiu, care pusesse în mișcare toate puterile vii ale popoarelor și ale statelor europene.

Noi Românii din Principatele Moldova și Valahia stam în fruntea celor mici și slabi.

Pentru a profita de această situațiune favorabilă, care trebuia să fie acțiunea noastră ?

Aveam a dovedi mai întâiu, că dorințele noastre sunt naturale și drepte, și că stau în legătură cu tendințele generale ce agitau lumea.

Aveam a arată în urmă piedicile interne și externe, ce s'ar încercă a opri libera rostire a dorințelor noastre.

Aveam în fine a dovedi, prin o stăruință liniștită, dar hotărâtă, că suntem un popor, care știe ce dorește, precum știe a-și expune cu claritate și cumpăneală dorințele sale.

Munca pentru a ajunge la țelul propus a fost grea și anevoioasă; dar am dus-o la bun sfârșit. Chiar dela început s'au ridicat încercări de a înșelă Areopagul European, întrebuițându-se mijloacele cele mai ilegale pentru a falsifica și innăbuși fără milă și fără cruțare libera rostire a cugetărilor și dorințelor noastre, garantată prin Tratatul de Paris din 30 Martie 1856.

Poporul Principatelor Moldova și Valahia a fost totdeauna conștient, că el se trage din legiunile romane, cu cari Traian a împresurat și a cucerit Dacia. De aceea limba acestui popor e aceeaș

*

în amândouă Principatele, și printr'însa s'au transmis din generațiune în generațiune aceleași legi, instituțiuni și obiceiuri, cari au dat acestor două țeri, despărțite una de alta în timp de secolii, acea putere de rezistență, care a amorțit în timpuri neprielnice, dar care nu a fost zdrobită de acestea.

*

Indată ce noua evoluțiune a poporului s'a manifestat pretutindenea, eră natural ca simțământul necesității Unirii politice a celor două Principate să izbucnească și să se organizeze ca o putere națională îndreptățită.

Un scriitor, care călătoria pe la finele decadei a treia a secolului trecut în Orientul European, a făcut următoarele aprecieri profesionale asupra Românilor din Principate:

«Un popor uitat în zilele noastre, așezat pe fruntariile Europei și a Asiei într'o grădină frumoasă, încunjurată de o mare pustietate, — fără putere pe teritoriul său, fără influință pe marea sa, vasal al vecinilor săi—ar părea a fi o nouă dovadă, pe lângă alte multe, că apăsarea omului prin alt om este o lege a naturii omenești. Acest popor însă începe a se trezi, scuturat de necesitatea unei vieți naționale. El nu ascultă de instinctul sălbatec care aruncă oardele barbare asupra unei civilizații, nu face decât a urmă o mișcare providențială de renaștere, care a trezit și trezește și alte popoare. Românii din Moldova și Valahia s'au trezit ca întreaga Europă, și această agitație este prevestirea neîndoioasă a deșteptării naționalităților».

Aceste tendințe și dorințe ale Românilor din Principate s'au vădit în mod neîndoelnic în Regulamentul Organic, elaborat pentru a dota amândouă Principatele cu îmbunătățirile reclamate de starea lor înapoiată.

Dispozițiunile Regulamentului Organic doveditoare necesității Unirii sunt cuprinse în Secțiunea V și glăsuesc precum urmează:

Pentru Moldova.

Principii Indigenatului și a Conpatriotirii între Locuitorii ambelor Prințipaturi.

Art. 425. Inceputul, religia, obiceiurile și asemănarea limbii locuitorilor acestor două Prințipaturi, precum și trebuințele a ambelor

Pentru Valahia.

Inceputuri de o Unire mai de aproape între amândouă Prințipaturile.

Art. 371. Inceputul, religia, obiceiurile și cea de un fel limbă a sălășluirii locuitorilor într'aceste două Prințipaturi, sunt îndestule elemen-

părți, cuprind din însuș descălecarea lor elementurile nedespărțitei Uniri, care s'a împiedecat și a întârziat de întâmplătoarele împrejurări.

Măntuitoarele folosuri a rodului ce s'ar naște din întrunirea acestor două nații sunt netăgăduite.

Elementurile întrunirii a Moldo-Românilor se află așezate prin acest Regulament, prin asemănatele temeiuri ale administrației acestor două Țeri.

Art. 426. Identitatea (potrivita ființă) a lagislaturii fiind acel mai lucrător mijloc a desăvârși o așa morală Unire: spre aceste o comisie îmbinată din ambe Prințipaturi se va închegă, care, din condicile politicești și criminalicești acestor două țeri, să alcătuească unul și numai singur legiuitor cuprins, încât Domnii amânduror Prințipaturi vor afla cu puțință unirea și potrivirea acei condice, aducând întru aceasta prefacerile și schimbările ce s'ar socoti neapărate și sporind toate căderile neprevăzute.

Art. 427. Locuitorii acestor două Prințipaturi se vor împărtăși deopotrivă la toate folosurile neguțătorești, după principiile așezate la Capul V-lea Articolele 152 și 164 acestui Regulament. Românii se vor împărtăși în Moldova de aceleași drepturi, pe cât și Moldovenii în Țara-Românească. Dritul de a putea câștiga averi mișcătoare și nemișcătoare este slobod la locuitorii amândorora Prințipatelor.

turi de o mai de aproape a lor Unire, care până acum s'a fost poprit și s'a zăbovit numai după împrejurări întâmplătoare.

Și cele urmate după dânselle bunele dobândiri, și urmările folositoare ce ar odrăsli dintr'o apropiere a acestor două popule, nu pot fi susepuse la nici o îndoeală.

Inceputurile lor s'au așezat într'acest Regulament prin cea de un fel clădire a temeiurilor administrative în amândouă Țerile.

Art. 372. Locuitorii din amândouă Prințipaturile se vor împărtăși de toate folosințele neguțătorești după temeiurile întocmite la Capul V Articolul 159 al acestui Regulament, și vor dobândi deopotrivă în fieșce Eparhie la al lor negoț aceleași drepturi civile ce vor avea și pământenii. Căderea de a dobândi într'o țară sau în alta proprietăți mișcătoare sau nemișcătoare este asemenea dată locuitorilor din amândouă Prințipaturile.

Art. 152. Importația și exportația din Moldova în Țara-Românească și asemenea a tuturor acelor producțiuni pământești, ce s'ar cunoaște a fi deopotrivă folositoare pentru amândouă națiile, sunt slobode și fără nici o plată de vamă; precum vitele și alte producțiuni spre înlesnirea și hrana locuitorilor.

Art. 164. Iară producțiunile acele ce pot fi vătămatoare negoțului amândoror Principaturilor, precum trecerea cărdurilor a vitelor de negoț spre vânzare la iarmaroacele țerii sau peste hotarele vecine și coborirea zaherelelor din Țara-Românească la schelea Galații sunt întru totul oprite.

Art. 428. Făcătorii de rele și criminaliștii Statului, dezertorii (fugarii), precum și datornicii cari s'ar furișă dintr'o țară în alta, se vor înturna la locul lor, cu toate ale lor câte ar fi luat cu sine, în urmarea unor așezări ce s'ar hotărî între ambele ocârmuiri.

Art. 429. Locuitorii satelor așezate pe marginea Prințipaturilor, aflându-se în trebuință de a trece vremelnice din o parte la alta pentru lucrul pământeștii economii pe moșiile megieșite, vor fi volnici, mijlocind numai învoirile de lucru cu proprietarii locului și având adevărînta județelor sătești a locuinței lor, fără nici o dare sau împiedecare din partea Ocârmuirii.

Art. 159. Aducerea și scoaterea din Valahia în Moldavia ce vor face locuitorii Valahiei și din potrivă, a orice fel de product al țerii, care se va cunoaște că este spre folosul amândoror noroadelor, precum vite și alte producturi pentru trebuința cea de toate zilele a locuitorilor, sunt slobode și nesupuse la nici un havaiet sau vamă.

Lucrurile ce vor fi vătămatoare uneia din amândouă Prințipaturile, precum trecerea turmelor de vite, pentru negoț și vânzarea lor în bălcuirile țerii și peste hotarele lor; asemenea și căratul grânelor, a sării și a săului din Moldavia în portul Brăilei și alte schele ale Valahiei, este cu totul oprită.

Art. 372. Făcătorii de rele, criminalii Statului, dezertorii precum și datornicii ce vor scăpa dintr'un Prințipat într'altul, să vor da înapoi deopotrivă împreună cu toate lucrurile ce vor lua cu dânsii, după întocmirile unui așezământ de dare înapoi ce se va legiui într'amândouă stăpânirile.

Art. 373. Locuitorii satelor sălășluiuți pe hotarul acestor două țeri având trebuință de a trece vremelnicește dintr'un hotar pe altul, pentru munca săteneștii iconomii pe moșiile învecinate, vor fi slobози de a o face, tocmindu-se însă cu proprietarii acelor moșii, și împuțerniciți cu slobozenie de voie din partea Judecătoriilor satelor, fără nici o dare, nici făcându-li-se vreo împiedecare din partea stăpânirii.

Art. 430. Monedele vor avea acelaș curs și acelaș preț în ambe Prințipaturile, întocmai cu principiile prețurilor așezate la Capul Finansului art. 81.

Art. 81. Prețul tuturilor monedelor de aur sau de argint ce vor intra în Moldova, se va statornici după a lor de sine curată și adevărată valoare, potrivit cu aceea a galbănelui de Olanda, care cuprinde 60 grăunțe de aur și $\frac{9}{13}$ grăunțe de miglă, în preț de $31\frac{1}{2}$ lei galbănel, sau de 14 sorocoveți, după cursul de astăzi a galbănelului și a sorocovățului. Această prețuire va fi de temei nestrămutat a cursului monedei în toate materiile și alișveriturile din lăuntru a Moldovei.

Art. 475. Monedele vor avea acelaș curs și aceleași prețuri în amândouă Prințipaturile, întocmai după cuprinderea articolului 65.

Art. 65. Galbenii împărătești sau olandezi să vor socoti câte 14 sfanții unul sau lei 31 și jumătate, luându-se acest preț de acum al galbenilor și sfanților drept temei nestrămutat al cursului monedelor pentru toate daraverile ce urmează într-o cea dinnăuntru circulație a Valahiei, după intrinseca prețuire ce va avea fiecare prețuire de monedă.

Am alăturat față 'n față textul Regulamentului Organic al Moldovei de textul Regulamentului Organic al Valahiei, pentru a dovedi că dorința Unirii celor două Principate eră naturală, fiindcă ea reiese în toată claritatea din înseși diferențele caracteristice ale expresiunilor întrebuintate de o parte și de alta, nu mai puțin însă din tendința unei aplicări practice a acestei Uniri, până la o parțială unire vamaală și la fixarea unirii monetare pentru moneda de aur și de argint (Galbănel olandez și Sorocovățul austriac).

*

După Războiul Crimeei putința Unirii Moldovei și Valahiei într'un singur Stat a fost una din preocupațiunile principale ale Areopagului European. Bărbații de Stat ai Puterilor celor mari au fost siliți de împrejurări să-i cerceteze mai de aproape necesitatea europeană.

Guvernul Franciei a cercetat Arhiva Ministerului Afacerilor străine din Paris, iar Guvernul Sardiniei a scrutat și el, într-o cât Unirea Principatelor se înfățișează ca o necesitate pentru a izbuti la țelul urmărit al unității Italiei.

Cercetările Guvernului Francez erau mai ușoare, și au început imediat. Arhivele sale au scos la lumină o corespondență a unui publicist frances — Du Bois-le-Comte — care a călătorit în Principate

în 1834, și care arată «Situațiunea politică a Principatelor Române și dorințele locuitorilor privitoare la viitorul țerii lor». Această corespondență a format baza pe care s'a răzemat acțiunea Guvernului francez.

Un extract al acestei corespondențe a fost publicat în foaia oficială «*Moniteur Universel*» din 18 Septemvrie 1856, iar «Gazeta Moldovei» din 20 Septemvrie 1856 No. 75 a reprodus acel extract în următoarea traducere românească:

«În momentul când viitoarea reorganizare a Principatelor Dunărene ocupă atențiunea cabinetelor și când se agită cestiunea Unirii acestor două provincii într'una singură, credem că nu se va ceti fără interes extrasul următor din corespondența scrisă înainte de mai bine de douăzeci de ani de d-l Du Bois-le-Comte, asupra acestei combinațiuni importante, care de atunci preocupă foarte mult populațiunea moldo-valahă. Ea are data de 17 Maiu 1834.

«...Cele două Principate, unite prin comunitatea originii lor, a limbii lor, a istoriei lor și a pozițiunii lor politice actuale, aspiră să se unească într'un singur stat.

«Un Ministru din Moldova îmi zicea: — Făcând unirea vom aveà o economie însemnată în administrație, forțe și mijloace mai mari și ceva mai multă însemnătate în Europa și încredere în viitor. Neînsemnata împotrivire ce ar mai putea existà în contra acestei măsuri la unii membri ai boierimii, este puternic combătută de către numeroasele căsătorii contractate în societatea din cele două capitale. Poporul din Moldova n'are nici o prejudecată în contra celui din Valahia: ușor se vor obicinui unii și alții a se considerà că fac parte din aceeaș familie, adoptând numele de Român, care este numele generic al întregii rasse dacoromane. Cei din București ar voi ca orașul lor să devină capitala noului stat; cei din Iași simțesc că capitala lor e prea aproape de Ruși pentru a se putea bucurà de acest folos. La început Domnitorul ar putea rezidà alternativ în amândouă capitalele, sau Capitala s'ar stabili în orașul Focșani, care e tăiat de linia de graniță fixată între amândouă țerile. Vom relua atunci vechiul nume de Dacia, care nu este necunoscut Europei și care va deșteptà simpatii favorabile nouă, încunjurându-ne de farmecul marilor amintiri istorice comune de o potrivă întregii noastre națiuni.

«Idea Unirii celor două Principate într'un Mare Ducat al Daciei, nu numai n'a rămas necunoscută Rușilor, ci a primit foarte de curând oarecare încurajare din partea lor. O instrucțiune comunicată de d-l Minziaki Comitetului de Reforme și care trată despre dispozițiunile și principiile generale de sta-

bilit în Regulament, amintia cu tãrie foloasele și urmãrile salutare, cari ar rezulta pentru amãndouã Principatele din grija ce ar avea ele sã strãngã tot mai mult legãturile cari le unesc, în chipul de a formã, cât va fi cu putinã, o singurã națiune. Unul dintre comisari, d-l Iordachi Catargiu, a luat notã de aceastã recomandare pentru a propune Unirea celor douã provincii sub un singur guvern. Propunerea aceasta, primitã de întregul Comitet, aprobatã de generalul Kisseleff și de d-l Minziaki, a fost înaintatã la St. Petersburg.

«Ea s'a înapoiat cu invitarea de a i se da urmare și Comisiunea tocmai se ocupã cu redactarea ei pentru a fi propusã Curții Imperiale și Adunãrii, când d-l Catargiu ceru, ca pentru a se înlãtura orice gelozie, sã se adaugã, cã prințul ce va fi pus sã guverneze noul stat, sã nu aparținã nici uneia din cele trei mari puteri vecine. D-l Catargiu atribue acestei propuneri adiționale lãsarea în pãrãsire de acum înainte a proiectului de Unire. Din acest moment n'a mai fost vorba de el, sau fiindcã Rusia a recunoscut în spiritul cu care a fost primit, o intențiune dușmãnoasã, sau fiindcã clauza ce avea sã i se adaugã, zãdãrnicia unele speranțe personale.

«Crearea unui Mare Ducat al Daciei, care sã întruneascã amãndouã Principatele, mi s'a pãrut a fi aci expresiunea dorinței obștești a acestei țeri. M'am pus în legãturã la Iași cu toți oamenii cari ieau oarecare parte la afaceri și fãrã sã fie provocați de mine, dupã primele cuvinte schimbate, cu toții reveniau sã-mi exprime aceastã dorinã și cu toții erau de acord sã spunã, cã Moldova nu poate trãi îmbucãtãtitã și închisã între vama rusã și cea austriacã. În București am gãsit în fundul inimilor aceeaș dorinã, dar aci se exprimau asupra ei cu mai multã rezervã. Aceasta se datorește deosebirii de caracter, precum și faptului cã Valahii, cari posedã toate elementele necesare pentru a existã ca națiune, simțesc mai puțin nevoia Unirii. O socotealã de interes particular îi mai face sã se teamã, ca boierii moldoveni, comparativ mai numeroși decãt ei, sã nu vinã atunci sã ocupe funcțiunile, ceea ce este aci un motiv de primul rãnd.

«De idea Unirii celor douã Principate se leagã idea de a se încredinã domnia unui Principe strãin. Aceasta de asemenea este o dorinã obșteascã, care nu o ascund decãt cei ce-și simțesc interesele lor particulare compromise prin realizarea ei și chiar printre aceștia se gãsesc mulți cari se ridicã deasupra acestei considerațiuni.

«Tatãl meu a fost Domn și unchiul meu este acuma Domn», — îmi ziceã Beizadè Ghica —, «cu toate acestea aș face orice sacrificii pentru a procurã țerii mele cele douã baze de existenã, cari i-ar puteã permite sã spere oarecare stabilitate:— Unirea ambelor principate și ridicarea unui Prinț strãin —». «Vom primi cu lacrimi de recunoștinã orice Prinț strãin» îmi ziceã Marele Vornic Filipescu.

«In sfârșit dorința de a vedea, sau Dacia sau chiar Principatele în actuala lor stare, sustrase protecției excluzive și imperioase a unei singure curți și puse sub aceea a marilor puteri europene; această dorință, manifestată încă de mult timp, mi-a fost exprimată de asemenea și în mai multe rânduri, atât în Iași cât și în București, și realizarea ei se consideră ca necesară pentru a se completa opera de regenerare a acestei țeri».

Informațiunile lui Du Bois-le-Comte au fost utilizate de Guvernul francez în corespondența sa diplomatică.

Baronul de Bourqueney, reprezentantul Franței în *Conferințele dela Viena din 1855* a avut-o de sigur sub ochii săi, precum a avut și articolele Regulamentului Organic referitoare la Unirea Principatelor.

În conferința a *IV dela Viena din 26 Martie 1855*, Baronul de Bourqueney a cerut a desvoldă în numele guvernului său câteva puncte de vedere, cari nu au fost luate în considerație de Conferință în momentul în care s'au stabilit principiile, prin a căroră aplicare s'ar putea asigura realizarea primei garanții privitoare la organizarea Principatelor Moldova și Valahia.

Aceste pîncte de privire sunt cuprinse în *Memorandul* următor:

«După însuș textul notelor din Viena și interpretarea ce li s'a dat lor prin o comună înțelegere, gândul celor trei Cabinete aliate a fost, nu numai a sustrage teritoriul Principatelor unei influințe care se exercită asupra lor în mod excluziv, ci totodată de a face din ele un fel de stavilă naturală peste care să nu mai poată pași o asemenea influință spre a amenința Imperiul Otoman.

«Între combinațiunile ce se prezintă pentru a asigura Moldaviei și Valahiei o consistență și o forță îndestulătoare, cea dintâi ne pare a fi Unirea acelor Principate într'un singur stat. Nu e necesar a insista asupra ce a făcut natura spre a felicita această unire — asupra identității limbii, obiceiurilor, a legilor și a intereselor lor. Dorința acestor provincii în această privire este conform cu conveniențele guvernelor aliate: ele nu văd în fuziunea lor administrativă decât aplicarea unui plan, care de mulți ani este obiectul necurmatelor lor preocupățiuni, și care a fost chiar indicat în unul din articolele Regulamentului lor Organic, elaborat de Rusia în 1829, la o epocă în care se constată în toate șilînța de a desăvârși despărțirea lor morală de Imperiul Otoman.

«În cazul prezent, interesul Puterii Suzerane conglăsuește în totul cu interesul general și cu interesul celor două provincii; și este dar de crezut că consilierii cei mai luminați ai Sultanului vor fi favorabili unei combinațiuni, care ar stabili astfel pe malul stâng al Dunărei un mare Principat cu

o populațiune de aproape 4.000.000 locuitori în locul a două Principate, până acum prea slabe pentru a opune o rezistență eficace acțiunii Rusiei.

«Aceleași considerațiuni, cari impun dorința ca Moldavia și Valahia să fie întrunite sub un singur guvern, aceleași considerațiuni cer ca acest guvern să aibă toate condițiunile de putere și de durată și un sistem apropiindu-se cu cât se va putea mai mult de forma monarhică, pentru a răspunde în mod complet țelului ce se propune. O putere timpurară lasă un câmp deschis competițiunilor și luptelor de partid, cari nu ar face decât a facilita reînțoarcerea influinței, pe care dorim cu toți a o depărta. O putere pe viață ar avea aproape aceleași inconveniente, căci dacă schimbarea persoanelor ar fi mai puțin frecventă, ea n'ar suscita mai puține competițiuni, cari ar provoca aceleași intrigi. Istoria Principatelor nu a fost, putem zice, decât trista experiență a acestor două moduri de guvern.

«Autoritatea supremă ar trebui să fie dar ereditară, ca să poată ea îndeplini cu siguranță rolul important ce i s'ar da.

«Asupra acestei cestiuni a eredității, opiniunea Porții nu ne este cunoscută.... Poarta însă nu poate privi această concesiune ca incompatibilă cu drepturile ei suverane și cu principiile Imperiului. Poarta nu ar avea dar obiecțiuni de fond în contra unei schimbări, care, de altă parte, ar fi favorabilă intereselor sale de pe malul stâng al Dunărei.

«În această privire ar fi două căi de urmat. Sau s'ar mărgini pentru moment a proclama ereditatea conferind suveranitatea cu titlu condițional unui Principe din țară, rezervându-și Poartă a aprecia într'un timp dat devotamentul și titlurile persoanei alese. Sau s'ar adopta o măsură, care ar fi cea mai bună, fiindcă ar decide chiar de pe acum cestiunea, și anume a face un apel la un Principe dintr'o familie domnitoare din Europa.

«Aceasta a fost combinațiunea, la care Puterile s'au gândit pentru Grecia, căci la epoca când au ajutat Grecia a se constitui, ele credeau că un Principe ereditar dintr'o familie domnitoare va întări pozițiunea Greciei și a Turciei. Puterile nu se îndoiau atunci, că Turcia ar fi dat consimțământul său, și ele nu priviau că va fi imposibil, ca un Principe creștin să primească guvernul noului Stat cu condițiunea de a recunoaște Suveranitatea Sultanului. Aceasta rezultă din Protocolul conferinței dela Londra din 21 Martie 1829.

«Importanța noului Principat, prin pozițiunea sa politică și numărul populațiunii sale, ar asigura unei dinastii creștine îndestulate și mari foloase, pentru ca vasalitatea să nu fie în realitate o obiecțiune decizivă»....

După ce a dat cetire Memorandului Cabinetului de Paris, Domnul de Bourqueney a adăogat, — «că intențiunea sa nu este a provoca

în acel moment o discuțiune asupra cestiunilor conținute în el, și că e bine înțeles, că aceste cestiuni nu vor face obiectul deliberațiilor Conferinței decât cu consimțământul Porții».

După această declarație a urmat în Conferințe o scurtă discuțiune, consemnată în *Protocolul al VI-a*:

«*Lord John Russell* a observat, că dacă în discuțiunea asupra întâieii baze a negociațiunii nu a cuprins mai multe cestiuni precum — Unirea celor două Principate într'unul singur, guvernul Gospodarilor pe vieată sau ereditar, oportunitatea unei reprezentățiuni naționale, — cauza nu a fost că importanța i-a scăpat din vedere. Atunci i s'a părut că inițiativa propunerilor de această natură revenia Sublimei Porți și că luarea ei în considerațiune trebuia amânată până în momentul în care Guvernul otoman ar fi în măsură a cunoaște întreaga cugetare a Conferinței.

«*Lord Westmoreland* a aderat la opiniunea colegului său.

«*Contele Buol* deasemenea a opinat că inițiativa propunerilor de această categorie aparține Sublimei Porți.

«*Principele Gortchacow* a stabilit în privința desvoltării întâiului punct, că nu putea să fie obligatoriu decât ce a fost parafat de d-nii Plenipotențiarilor, dar că alte puncte de vedere privitoare la cestiunea de care e vorba pot să dea loc la discuțiune numai la timp oportun.

«*Plenipotențiarul Otoman* arată, că cestiunile cuprinse în Memorandul francez interesează în mod prea direct drepturile Puterii Suzerane, pentru ca să nu rezerve Guvernului său dreptul de inițiativă».

Aci s'a terminat discuțiunea și Conferința din Viena din 1855 nu a luat nici o deciziune asupra acestui punct.

*

Correspondența lui Dū Bois-le-Comte să află întrebuințată în mod mai întins în câteva rapoarte ale Consulului General al Franciei din București Beclard adresate Comitelui Walewski la Paris în 1856. Voiu cită aci numai unul din aceste rapoarte, acela din 6 Septembrie 1856:

«... În 1834 ca și în 1849 Rusia și Turcia, prin derogățiune dela Regulamentul Organic, în loc să lase națiunii însăș alegerea prințului, și-au luat dreptul de a-l numi ele prin o comună înțelegere... Se poate zice, că în 1834 Rusia și Turcia erau speriate mai dinainte de aplicarea unui Regulament, în care se strecurase câteva instituțiuni liberale, și că în 1849, expe-

riența făcută cu acest Regulament confirmă temerile, dacă nu ale Turciei cu care Românii dela 1848 au simpatizat, dar cel puțin ale Rusiei, care găsiă ocazia binevenită să revină asupra concesiunilor sale. În sfârșit în 1834 ca și în 1849 lumea eră încă sub impresiunea evenimentelor din Franța și cabinetul din Petersburg simțiă nevoia de a face să prevaleze principiul de autoritate chiar în detrimentul respectului datorat unei legi organice....

«Cred că nu pot face mai bine decât a cită din nou corespondența d-lui Du Bois-le-Comte cu Guvernul francez. Iată ce scriă acest diplomat în 17 Maiu 1834:

«1. Regulamentul Organic.

«Principatele Dunărene au conservat în organizația lor politică oarecari «aparențe de guvern reprezentativ sub regimul Domnilor. Rusia denunțând «Europei viciile administrației turcești și-a luat îndatorirea de a o înlocui «cu ceva mai bun.

«O circulară anterioară, străină de spiritul și ideile ce domină în acest «moment cabinetul din St. Petersburg, a determinat natura instituțiilor «ce au fost date celor două provincii.

«Impăratul Alexandru în amestecul ideilor sale de filantropie și ambițiune, «a invitat în mai multe rânduri și cu multă stăruință pe boieri, ca să-i «aducă la cunoștință reformele ce ar fi necesare să se introducă în guver- «narea patriei lor.

«Mai multe scrisori scrise în acest sens de d-l de Nesselrode «boierilor cu «gânduri bune» — așa eră adresa — au fost trimise în 1820 numeroșilor Va- «lahi refugiați în Transilvania.

«Valahii au însărcinat cu redactarea răspunsului la aceste scrisori pe un «Francez, d-l Coulin.

«D-l Coulin a cărui influență modestă și muncă neobosită au contribuit «până acum foarte mult la stabilirea și dezvoltarea nouălor instituțiuni valahe, «a redactat, în înțelegere cu câțiva boieri, un memoriu în care cereau rea- «nexarea la Principate a cetăților turcești de pe malul stâng al Dunărei, «restabilirea dreptului de alegere a Domnului, prelungirea autorității Dom- «nilor pe tot timpul vieții lor, supraveghierea impozitelor de către o adu- «nare permanentă.

«Când memoriul d-lui Coulin a ajuns în mâna Impăratului Alexandru, «acesta se află la Verona. Ideile sale se schimbăse.

«Acest plan de reforme, conceput într'un spirit care corespundeă scriso- «rilor scrise în numele său anume pentru a-l provoca, i-a părut a fi pro- «dusul părerilor politice pe cari el le combătea în Italia.

998111866

«El consideră drept revoluționari pe boierii «cu gânduri bune», cărora se adresase d-l de Nesselrode; și nu mai fu vorbă de acest plan.

«Cu toate acestea memoriul valah a fost dus la St. Petersburg și când, «cinci ani în urmă, a fost nevoie să se reglementeze soarta Principatelor, «Împăratul Nicolae, ocupat atunci mai mult de scopurile sale politice decât «de spiritul popoarelor, a adoptat punctele lui principale și le-a introdus pe «rând, întâiu în Convențiunea dela Ackerman, pe urmă în Tratatul dela «Adrianopole.

«Principiile puse în aceste tratate au servit de bază, când Rusia a trebuit «să dea celor două Principate un sistem de guvernământ.

«Conformându-se Convenției dela Ackerman, Rusia a întrunit la București «în 1829, sub prezidenția d-lui Minciaky, un Comitet de reforme, compus din «două secțiuni, una valahă și alta moldovenească. Aceste secțiuni erau în- «sărcinate să pregătească separat îmbunătățirile organice, a căror natură se «indică treptat-treptat precum și dispozițiunile principale într'o serie de in- «strucțiuni pe cari guvernul rusesc le adresa consulului său.

«Lucrarea fiecărei secțiuni, trimisă la Petersburg, a fost examinată, mo- «dificată, completată și la urmă amândouă reunite într'o singură lucrare de «catre miniștrii imperiali, asistați de doi membri ai Comitetului, dintre cari «unul eră actualul Domn al Moldovei, Mihail Sturdza.

«Astfel refăcută lucrarea fu prezentată spre a fi adoptată de cele două «Adunări a Valahiei și a Moldovei, compuse, după vechea legislație a țerii, «din boieri, episcopi și deputații mănăstirilor.

«Notele venite dela Petersburg și avizurile generalului Kisselef au lămurit «direcțiunile, au ușurat și câte odată au provocat și oarecari discuții în adu- «nări; iar Rusiei i s'a rezervat totdeauna o largă putință de a interveni.

«Regulamentul de reforme odată adoptat, a fost pus în aplicare, fără a «se aștepta ratificările și s'au numit două nouă Adunări, una pentru Valahia «și alta pentru Moldova, după modul stabilit într'însul.

«Aceste Adunări s'au ocupat numai decât să ia diferite măsuri cari ser- «vesc la completarea Regulamentului și cari împreună cu el trebuiau intro- «duse într'un Codice general.

«Cu toată atotputernicia Rusiei, Regulamentul și anexele lui n'au trecut «fără opoziție.

«Generalul Kisseleff a fost nevoit să exileze în Rusia pe Mitropolitul Va- «lahiei. Boierul Văcărescu a protestat cu tărie în Adunare în contra acestei «măsuri.

«Am protestat, imi spunea el, și am amintit că noi am avut în toate «timpurile dreptul de a ne face singuri legile. Am declarat că dacă com- «patrioții mei împărtășesc părerile mele, nu le vom primi în nici un chip

«dela nimeni, nici chiar din mâna cea mai prietenoasă și mai puțin suspectă, «nici chiar din mâna lui Dumnezeu. Că trebuie să votăm sub prezidenția «Mitropolitului și că însemnează a ne silui părerile exilându-se acest prelat, «în momentul când experiența lui ni eră mai necesară».

«Trei deputați valahi au refuzat în mod hotărâtor a da consimțământul «lor la Regulament.

«Printre Moldoveni opoziția a fost și mai vie și mai generală.

«2. Numirea Domnilor.

«Regulamentul Organic amintind în această privință dispozițiunile tra- «tatelor dela Akerman și Adrianopole a sancționat vechiul drept al Prin- «cipatelor de a-și alege singure Domnii. El a precizat cu o îngrijire specială «formalitățile ce trebuie observate cu ocazia acestei alegeri și a dat cele «mai depline garanții independenței voturilor, obligând chiar pe alegători «să depună jurământ că nu vor ascultă de nici o influință străină.

«Dar după ce toate aceste garanții au fost completate și stabilite, ele «au fost amânate pentru viitor.

«Rusia a anunțat că pentru această singură dată Principii vor fi desem- «nați de cele două Puteri protectoare, și că în ceeace o privește pe ea în «particular, lipsită de orice interes personal, va lăsa Sultanului numirea lor.

«Toți s'au simțit jigniți de acest act de atotputernicie și de această ge- «nerozitate ridicolă, care cu o singură trăsătură anulă garanțiile, ce au fost «prelucrate cu atâta grijă în favoarea Principatelor.

«Toate privirile s'au îndreptat asupra alegerii ce se va face.

«Eră evident că această alegere a rămas în mâinile Rusiei.

«3. Domnul Știrbei.

«Dacă Rusia ar fi avut ca idee principală în alegerea Domnilor, să susțină «și să desvolte reformele fericite introduse de ea, i se prezintau doi can- «didați, cari erau atât prin caracterul lor cinstit, cât și prin talentele lor, cu «totul superiori altora și erau departe de a afectă o opoziție jignitoare pen- «tru Rusia. Aceștia făceau parte din ministerul ce Rusia formase → d-l Știrbei «pentru Valahia și d-l Alecu Ghica pentru Moldova.

«Dar Rusia cerea înainte de toate un devotament mai personal cauzei «sale și garanții cari să-i asigure mântinerea influinței sale asupra persoa- «nelor desemnate.

«4. Domnul Alexandru Ghica.

«Ea a crezut să găsească aceste avantagii în d-nii Alexandru Ghica și «Mihail Sturdza.

«Cel dintâiu este un caracter cinstit. Are chiar un fel de tendință romantică, însă spiritul său este încet și puțin dezvoltat. Educația sa a fost neglijată și cunoștințele sale sunt foarte mărginite.

«În sfârșit — și aceasta este trăsătura principală a caracterului său — el este cu atâta mai susceptibil la influințe, cu cât este mai puțin luminat și mai sincer doritor de a face bine. Astfel abia numit, a consimțit să primească dela generalul Kisseleff un prim ofițer de ordonanță și un secretar.

5. *Domnul Mihail Sturdza.*

«Se bănuiește că prințul Mihail Sturdza se va menține mai independent față de cei ce-l înconjoară. Spiritul său mai fin, mai mlădjos, mai activ și mai pătrunzător de idei, de mai multă siguranță și de un devotament mai puțin orb.

«Interesul care-l face rus, poate să se schimbe cu împrejurările. Dar Rusia consideră ca o garanție a credinței sale întinsele proprietăți ce le are în Basarabia și cari, după cum îmi spuneă d-l de Stempovsky, consul rus în Iași, fac din el un semi-supus».

«Într'o altă depeșă din 18 Maiu 1834, d-l Du Bois-le-Comte, vorbind despre relațiunile sale cu persoanele principale din București, se exprimă astfel:

«Printre persoanele cu cari împrejurările m'au pus în legătură în București, am deosebit câteva, cari păreau a fi în poziția de a avea roluri principale sub regimul care începe.

1. *Cei doi frați Știrbei și Bibescu.*

«În fruntea tuturor erau cei doi frați Bibescu, despre cari am avut mai de multe ori ocazia să vorbesc E. V. în depeșile mele, unul Ministru de Culte, celălalt al Afacerilor străine. Amândoi sunt încă foarte tineri, amândoi au fost la Paris pentru completarea studiilor și s'au întors cu amintiri și idei cari îi leagă de Franța, dar având totodată și un respect sincer pentru tot binele ce generalul Kisseleff l-a făcut acestei țeri și ale cărui instrumente principale au fost ei, deși în fond nu aparțineau decât țerii lor.

«În genere se crede că incontestabila superioritate, ce le-a procurat o influență cu totul dominantă sub administrația rusească, le asigură o asemenea pozițiune și sub noul Domn.

«Cel dintâiu dintre frați, d-l Știrbei, a luat numele unui bogătaș care l-a adoptat.

«În relațiile mele cu diferitele persoane, caracterul d-lui Știrbei, marea sa influență și incontestabila sa superioritate asupra tuturor celorlalți membri ai guvernului, m'au îndemnat să mă explic cu el cu mai multă libertate.

«Aceasta am făcut-o într'o convorbire, care îndulecită și ornată cu arta ce el posedă, mi-a stabilit situațiunea și natura acțiunii mele în țară și m'a dispensat de orice altă explicare cu boierii».

«D-l Du Bois-le-Comte reproducea aci chiar termenii acestei conversațiuni, și sfaturile ce a dat d-l Știrbei erau excelente. Ele au exercitat de sigur o oarecare influință asupra atitudinii lui».

*

Unirea Principatelor Moldova și Valahia într'un singur stat sub domnia unui Principe ereditar dintr'o familie domnitoare europeană pătrunsese în cercul necesităților politice celor mari, cu toate dificultățile ce ea întâmpină, de câte ori se ivia o fază nouă a încercărilor ce se făceau pentru a o realiza.

S'a mai dovedit încă odată, ce pot credința nestrămutată în progresul omenirii, și răbdarea de a aștepta până ce acea credință se lățește în viața statelor mari și puternice spre a produce rezultate folositoare și pentru cei mici și slabi.

Cestiunea Unirii Principatelor Moldova și Valahia într'un singur Stat sub domnia ereditară a unui Principe străin a fost pusă în mișcare, nu ca un interes al unui imperiu, ci ca un interes general al dreptății și al umanității.

Această cestiune a avut mulți protivnici, căci ea atinge obiceiri vechi de dominațiune, cari nu se mai potriviau cu impulsunile date popoarelor destinate a trăi mai departe și a participa și ele la desvoltarea pacinică a traiului omenesc.

Cestiunea aceasta intrase în preocupățiunile politice necurmute ale Impăratului Napoleon al III, ale Regelui Victor Emanuel și ale Comitelui de Cavour.

Ea a făcut un mare pas înainte, când Puterile cele mari ale Europei au fost silite de împrejurări să ia o hotărîre în privirea ei, când s'au întrunit în *Congresul de Paris în 1856* și au semnat *Pacea din 30 Martie 1856*.

În discuțiunile ce au urmat în acel Congres, s'au desvălit cine, din diferite cauze mai mari sau mai mici, eră amic sau inamic.

S'a dovedit că cestiunea aceasta nu putea fi îngropată sau înneacă, odată ce dreptatea ei eră vădită ca o necesitate absolută și imediată pentru Principatele Române ca și pentru Italia.

Desbaterile anevoioase urmate în Congres arată aceasta în amândouă direcțiunile.

Congresul de Paris s'a întrunit în 16 Aprilie 1856. În întâia și

a doua Conferință se constată de către Președintele *Comitele Walewski*, că Puterile iau de bază a negocierii păcii propunerile consemnate în *Protocolul din Viena, din 1 Februarie 1856*, de Reprezentanții Franței (Bourqueney), Marelui-Britanii (G. H. Seymour), Austriei (Buol-Schauenstein), Rusiei (Gortschakoff) și Turciei (Hizam).

Acest Protocol avea următoarea cuprindere:

«In urma primirii de către Curțile respective a celor cinci propuneri cuprinse în documentul anexat aci sub titlul de Proiect de Preliminarii, subsemnații, după ce l-am parafat, în conformitate cu autorizarea ce am primit în acest scop, am convenit ca guvernele noastre să numească fiecare plenipotențiar investiți cu depline puteri pentru a proceda la semnarea preliminariilor de pace formale, a încheia un armistițiu și un tratat de pace definitiv. Numiții plenipotențiar se vor întruni la Paris în termen de trei săptămâni, cu începere de astăzi, sau dacă se poate și mai curând».

Punctul întâiu privia Principatele Dunărene, și glăsuiă astfel:

«Desființarea completă a protectoratului rusesc.
«Rusia nu va exercită nici un drept particular sau exclusiv de protecțiune sau de ingerință în afacerile interne ale Principatele Dunărene.

«Principatele își vor păstra privilegiile și imunitățile lor sub suzeranitatea Porții și Sultanul va mai acorda sau confirmă acestor Principate, în înțelegere cu Puterile contractante, o organizație interioară conformă cu nevoile și dorințele populațiunii.

«In înțelegere cu puterea Suzerană Principatele vor adopta un sistem defensiv permanent, reclamat de situațiunea lor geografică; nici o piedică nu se va pune măsurilor extraordinare de apărare ce ele vor fi nevoite să ia, pentru a respinge orice atac din afară.

«In schimbul fortărețelor și teritoriilor ocupate de armatele aliate, Rusia consimte la o rectificare a graniței sale dinspre Turcia Europeană. Această graniță rectificată în chip conform cu interesele generale, va începe din apropierea Hotinului, va urma linia dealurilor ce se întinde în direcțiunea sud-estică și va înceta la lacul Salzyk. Traseul va fi definitiv reglementat prin Tratatul de pace și teritorul cedat va fi înapoiat Principatelor și Suzeranității Porții».

In ședința a *VI-a din 8 Martie*, Congresul examinează propunerile relative la organizarea Principatelor.

«*D-l Comite Walewski* observă, că înainte de a atinge acest punct important al negocierilor, este indispensabil să se discute o cestiune care este predominantă și soluțiunii căreia sunt subordonate în mod necesar lucrările

ulterioare ale Congresului în această privință. Această cestiune este de a se ști, dacă Moldova și Valahia vor fi pe viitor unite într'un singur principat sau dacă vor continua să aibă o administrație separată. Domnul Primplenipotențiar al Franciei crede, că Unirea celor două provincii răspunzând unor necesități scoase la lumină în urma examinării cu atențiune a adevăratelor lor interese, Congresul ar trebui să o admită și să o proclame.

D-l Primplenipotențiar al Mării-Britanii împărtășește și sprijinește aceeaș părere, bazându-se în special pe utilitatea și interesul, de a se luă în serioasă considerațiune dorințele popoarelor, de cari, spune el, e bine totdeauna să se țină seamă.

D-l Primplenipotențiar al Turciei o combate. Aali-Pașa susține că nu trebuie să se atribue acestei separațiuni a celor două provincii situațiunea căreia e vorba să i se pună sfârșit; că separațiunea datează din vremurile cele mai vechi și că turburarea ce a domnit în Principate își are originea într'o epocă relativ recentă; că separațiunea este urmarea naturală a obiceiurilor și deprinderilor cari se deosebesc într'o provincie și în cealaltă; că unii indivizi, influențați de considerațiuni personale, au putut formă o părere contrarie actualei stări de lucruri, dar că de sigur nu aceasta este părerea populațiunii.

D-l Comite de Buol, deși nu este autorizat a discuta o cestiune pe care instrucțiunile sale n'au prevăzut-o, crede ca și primul plenipotențiar al Turciei, că nimic n'ar justifica Unirea celor două provincii. Populațiunile, zice el, n'au fost consultate și dacă se ține seamă de valoarea ce orice aglomerațiune de oameni atribue autonomiei sale, se poate deduce *a priori* că Moldovenii și Valahii doresc înainte de toate să-și conserve instituțiunile lor locale și separate.

Comitele Walewski, după ce invoacă și alte motive în sprijinul părerii sale, răspunde că Congresul nu poate consulta direct aceste populațiuni și că trebuie în mod necesar să se procedeze în această privință pe calea presunerilor. Dar, zice el, toate informațiunile sunt de acord să arate pe Moldo-Valahi ca animați în unanimitate de dorința de a formă pe viitor un singur principat. Această dorință se explică prin comunitatea originii și a religiei, precum și prin precedentele cari au scos la lumină inconvenientele de ordin politic și administrativ, ce rezultă din separațiune. Unirea fiind fără îndoială un element de prosperitate pentru cele două provincii, răspunde obiectului supus solitudinii Congresului.

D-l Primplenipotențiar al Austriei nu poate da o deplină crezare informațiunilor pe cari se bazează Primul plenipotențiar al Franciei. El socotește de altfel, că părerea Primului plenipotențiar al Turciei, care e în mai bună pozițiune decât oricare alt membru al Congresului, pentru a putea aprecia adevăratele nevoi și dorințe ale populațiunilor, merită a fi luată în

deosebită considerare; că de altă parte Puterile înainte de toate sunt angajate să mențină privilegiile Principatelor și că ar însemna să li se aducă o gravă lovitură, dacă cele două provincii ar fi constrânse să se contopească la o altă, deoarece cel dintâiu dintre aceste privilegii este acela, de a se administra separat. El adaugă că mai târziu și după ce se va constitui în Principate o instituțiune, care să poată fi considerată în mod regulat ca organ legitim al dorințelor țerii, se va putea proceda în perfectă cunoștință, dacă va trebui, la unirea celor două provincii.

D-l Baron de Bourqueney răspunde primului Plenipotențiar al Austriei, că nu-i poate împărtăși aprecierea. Bazele negocierilor, zice el, sunt că Principatele își vor conserva privilegiile și imunitățile lor, și că Sultanul, în unire cu aliații săi, le va acorda sau confirma o organizațiune interioară conformă cu nevoile și dorințele populațiunilor. Noi am înțeles deci la Viena, să rezervăm Sultanului și aliaților săi, dreptul și grija de a se sfătui asupra măsurilor potrivite a asigura fericirea acestor popoare, ținând seamă de dorințele lor. Iar Franția a depus, în conferințele din anul trecut, un act, care a pus cestiunea pe terenul discuției și de atunci nu s'a ridicat de nicăiri nici o manifestare, care să poată slăbi informațiunile ce ne fac să credem că Moldo-Valahii doresc unirea celor două provincii într'un singur Principat.

D-l Primplenipotențiar al Sardiniei amintește, în scop de a stabili că dorința populațiunilor în această privință este anterioară împrejurărilor actuale, că un articol din Regulamentul Organic a prejudecat cestiunea, înscriind în acest act principiul unirii eventuale a Principatelor.

Aali-Pașa susține, că articolul citat de d-l Comite Cavour nu poate fi interpretat în acest sens.

D-l Comite Orloff declară că plenipotențiarul Rusiei, având putința de a aprecia nevoile și dorințele Principatelor, sprijinesc proiectul de unire, căci va ajuta la prosperitatea provinciilor.

Față de declarațiunea făcută de Aali-Pașa, că plenipotențiarul Turciei nu sunt autorizați să urmeze discuția pe acest teren și plenipotențiarul Austriei fiind și ei fără instrucțiuni, cestiunea este amânată pentru o altă ședință, pentru a le da putința să primească instrucțiuni dela curțile lor.

În *ședința a VIII-a din 12 Martie*, d-l *Baron de Bourqueney* face darea de seamă despre lucrarea comisiunii, care în ultima ședință a fost însărcinată să pregătească textul articolelor tratatului privitoare la organizațiunea viitoare a Principatelor.

Înainte de a da cetire articolelor propuse de comisiune, d-l *Baron de Bourqueney* stabilește că scopul lucrării comisiunii a fost să împace părerile emise în ultima ședință.

Procedură propusă de comisiune, adaugă d-l Baron de Burqueneey, se bazează pe trei principii :

Să se încheie pacea fără a-i subordona instrumentul final unui act diplomatic rămas în suspensie ;

Să se ia măsuri potrivite a se asigura de dorința populațiilor asupra cestiunilor de principiu încă nerezolvite ;

Să se respecte drepturile Puterii Suzerane și să nu se treacă cu vederea nici drepturile Puterilor garante, stabilindu-se îndoita necesitate a unui act diplomatic, care să consacre principiile adoptate ca baze de organizare a Principatelor și a unui *hatisserif* care să promulge aplicarea lor.

Plecând dela aceste trei idei comisiunea propune să se trimită numai decât delegați la București, cari se vor întruni acolo cu un comisar otoman.

Se vor convoca fără întârziere Divanuri ad-hoc în capitalele celor două provincii. Ele vor fi compuse astfel încât să ofere garanțiile unei reprezentări adevărate și serioase.

Comisiunea europeană ținând seamă de dorințele exprimate de Divanuri, va revizui statutele și regulamentele în vigoare. Lucrarea ei va fi transmisă la actuala reședință a conferințelor. Pe baza acestei lucrări se va încheia între Puterile contractante o convențiune diplomatică, iar Sultanul va promulga un *hatisserif* care va stabili organizarea definitivă.

In ședința a IX-a din 14 Martie Congresul examinează redactarea pregătită de comisiune a articolelor privitoare la Principate și destinate a figura în tratatul de pace, și pe cari d-l Baron de Bourquoney, în calitate de raportor, le-a comunicat Congresului în ședința precedentă.

Fiecare punct al acestei redactări face obiectul unei discuțiuni, la care iau parte toți plenipotențiarii și după ce a fost amendată în două puncte, ea este adoptată de Congres în termenii următori :

«Nici o protecțiune exclusivă nu se va exercita de acum înainte asupra Principatelor Dunărene. Nu va exista nici o garanție exclusivă, nici un drept particular de ingerință în afacerile lor interne. Ele vor continua a se bucura de privilegiile și imunitățile ce le posed, sub suzeranitatea Inaltei Porți și sub garanția Europei.

«La reviziunea legilor și statutelor lor astăzi în vigoare, Inalta Poartă va păstra numitelor Principate o administrație independentă și națională, precum și deplina libertate a cultului, a legislațiunii, a comerțului și a navigațiunii.

«Pentru ca în vederea acestei reviziuni să se stabilească între ele un acord deplin, o comisiune specială, asupra compunerii căreia se vor înțelege înaltele Părți contractante, se va întruni la București împreună cu un comisar al Inaltei Porți.

«Acestă comisiune va avea sarcina să se informeze despre starea actuală a Principatelor și să propună bazele viitoarei lor organizațiuni.

«M. Sa Sultanul va convocă imediat, în fiecare din cele două provincii, un Divan ad-hoc, compus astfel încât să constituie cea mai exactă reprezentare a intereselor tuturor claselor societății. Aceste Divanuri vor fi chemate să exprime dorințele populațiunilor relative la organizarea definitivă a Principatelor.

«O instrucțiune a Congresului va regulă raporturile comisiunii cu aceste Divanuri.

«Luând în considerare părerea emisă de amândouă Divanurile, comisiunea își va transmite fără întârziere propria sa lucrare la sediul actual al conferințelor.

«Înțelegerea finală cu Puterea Suzerană va fi consacrată prin o Convențiune încheiată la Paris între înaltele Părți contractante și un Hatışerif conform cu hotărârile Convențiunii va stabili în mod definitiv organizațiunea acestor provincii, puse de acum înainte sub garanția colectivă a tuturor Puterilor semnatare.

«Va exista o putere armată națională în scopul de a mănține siguranța în lăuntru și de a asigura paza fruntariilor. Nici o piedică nu va putea fi pusă măsurilor extraordinare de apărare ce Principatele, în acord cu Inalta Poartă, vor fi chemate a lua, pentru a respinge orice atac din afară.

«Dacă liniștea interioară a Principatelor va fi amenințată sau compromisă, Puterile garante se vor înțelege cu Inalta Poartă asupra măsurilor ce vor trebui luate pentru a mănține și restabili ordinea legală. O intervențiune armată nu va putea avea loc fără o înțelegere prealabilă între aceste Puteri.

Primul Plenipotențiar al Turciei observă că instrucțiunile sale nu-i permit a aderă definitiv la această redacție; el rezervă aprobarea Curții sale, pe care o va solicita prin telegraf.

In ședința a XIV-a din 25 Martie articolele privitoare la Principate, revăzute de comisiunea de redactare, sunt consemnate în protocol:

«Principatele Valahia și Moldova vor continua a se bucura, sub suzeranitatea Porții și sub garanția Europei, de privilegiile și de imunitățile pe care le posedă. Nici o protecțiune exclusivă nu se va exercita asupra lor de către vreuna din Puterile garante. Nu va exista nici un drept particular de ingerință în afacerile lor interne.

«Inalta Poartă se angajează să păstreze numitelor Principate o administrație independentă și națională, precum și deplina libertate a cultului, a legislațiunii, a comerțului și a navigațiunii.

«Legile și statutele astăzi în vigoare vor fi revizuite. Pentru a se stabili

o deplină înțelegere asupra acestei revizuii, o comisiune specială, asupra compunerii căreia înaltele Părți se vor înțelege, se va întruni fără întârziere în București, împreună cu un comisar al Inaltei Porți.

«Această comisiune va avea ca sarcină să se informeze despre starea actuală a Principatelor și să propună bazele viitoarei lor organizări.

«M. S. Sultanul promite să convoace imediat, în fiecare din cele două provincii, un Divan ad-hoc, compus așa fel încât să constituie reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societății. Aceste Divanuri vor avea chemarea să exprime dorințele populațiilor relative la organizarea definitivă a Principatelor.

«O instrucțiune a Congresului va regulă raporturile comisiunii cu aceste Divanuri.

«Ținând seamă de părerea emisă de cele două Divanuri, comisiunea va transmite fără întârziere, la sediul actual al conferințelor, rezultatul propriei sale lucrări.

«Înțelegerea finală cu Puterea Suzerană va fi consacrată prin o Convențiune încheiată la Paris între înaltele Părți contractante și un Hatișerif în conformitate cu stipulațiunile convențiunii va constitui în mod definitiv organizarea acestor Provincii, puse de acum înainte sub garanția colectivă a tuturor Puterilor semnate.

«S'a convenit că va exista o putere armată națională, organizată în scopul de a mântui siguranța în lăuntru și de a asigura paza granițelor. Nici o piedică nu se va putea pune măsurilor extraordinare de apărare, pe cari Principatele, în înțelegere cu Inalta Poartă, vor fi chemate să le ia pentru a respinge orice atac din afară.

«Dacă pacea interioară a Principatelor va fi amenințată sau compromisă, Inalta Poartă se va înțelege cu celelalte Puteri contractante asupra măsurilor de luat pentru a mântui sau restabili ordinea legală. Nici o intervenție armată nu se va putea face fără o înțelegere prealabilă între aceste Puteri».

În urma unei observațiuni făcute de d-l *Comite de Clarendon*, rămâne stabilit că firmanul de convocare a Divanurilor ad-hoc va fi făcut în înțelegere cu reprezentanții Puterilor contractante din Constantinopol și redactat așa fel ca să prevadă deplina executare a articolului, care determină compunerea acestor adunări.

În *ședința a XVI-a, din 27 Martie*, articolele de mai sus privitoare la Principate sunt introduse în textul Tratatului ca articolele XXII—XXVII, la cari se mai adaugă articolul XXI, care sună astfel:

«Teritoriul cedat de Rusia va fi anexat la Principatul Moldovei sub suzeranitatea Inaltei Porți.

«Locuitorii acestui teritoriu se vor bucura de drepturile și privilegiile asigurate Principatelor și în timp de trei ani vor avea voie să-și transporte în altă parte domiciliul, dispunând în libertate de proprietățile lor.»

În *ședința a XXI-a din 4 Aprilie*, *Comitele Walewski* zice, că e timpul ca Congresul să se ocupe cu instrucțiunile destinate Comisarilor cari vor fi însărcinați să se ducă în Principate ca să se informeze, conform art. 23 al tratatului de pace, despre starea actuală a acestor provincii și să propună bazele organizației lor viitoare. El spune că aceste instrucțiuni ar putea fi concepute în termeni generali; că fixând obiectul misiunii comisarilor, așa cum a fost definit prin însuș tratatul, ele trebuie să le lase latitudinea necesară de a se informa și de a fi în măsură a-și îndeplini pe deplin și în chip mulțumitor misiunea ce li s'a încredințat. I se pare că această părere poate fi primită de Congres cu atât mai mult, cu cât firmanul de convocare a Divanurilor ad-hoc trebuie să fie, după cum constată protocolul ședinței a XIV-a, făcut în înțelegere cu reprezentanții Puterilor contractante din Constantinopol și redactat așa fel ca să prevadă deplina executare a articolului tratatului care determină compunerea acestor adunări. În sfârșit crede, că redactarea acestor instrucțiuni, cari n'ar putea fi pregătite de către Congres, ar trebui să fie încredințată unei comisiuni alese din sânul lui.

Congresul primește această propunere și hotărăște că comisiunea să fie compusă din Primul Plenipotențiar al Turciei și Plenipotențiarul Franței și al Mării Britanii.

În *ședința a XXII-a din 8 Aprilie*, d-l *Baron de Bourqueney* cetește, în numele comisiunii însărcinate cu redactarea instrucțiunilor, proiectul de instrucțiuni destinate comisarilor, cari se vor duce în Principate în temeiul articolului 23 al Tratatului de pace.

D-l *Comite de Clarendon* observă că Congresul ocupându-se de provinciile dunărene și-a propus înainte de toate, să provoace exprimarea liberă a dorințelor populațiilor și că acest scop ar putea să nu se realizeze dacă Hoșpodarii ar rămâne în stăpânirea puterilor de cari dispun și că ar fi bine poate să se caute o combinațiune de natură a asigura o întreagă libertate Divanurilor ad-hoc.

Primul *Plenipotențiar al Austriei* răspunde că nu trebuie a se atinge de administrație într'un moment de tranziție ca cel prin care vor trece Principatele decât cu cea mai mare rezervă și că s'ar putea compromite totul, dacă s'ar pune capăt tuturor puterilor înainte de a constitui altele nouă; că în orice caz Congresul ar trebui să lase Porții grija de a lua măsurile cari ar putea fi socotite necesare.

Aali-Pașa spune, că administrația actuală poate nu prezintă toate garan-

țiile pe cari le-ar putea dori Congresul, dar ar fi a se expune sa cadă în stare de anarhie, dacă s-ar încerca a ieși din ordinea legală.

Lordul Clarendon răspunde că el nu înțelege de loc să propună răsturnarea tuturor puterilor, el amintește împreună cu alți plenipotențiar, că autoritatea Hospodarilor actuali e ajuns la termenul fixat prin învoirea care le-a încredințat-o și că pentru a rămâne în limitele legalității, tocmai acum e ocazia a se chibzui asupra acestui lucru.

Mai mulți plenipotențiar de asemenea amintesc că Regulamentul Organic prevede întreruperea puterii Hospodarilor.

În urma acestor deslușiri Congresul decide că lasă pe seama Înaltei Porți de a lua, dacă va găsi de cuviință, la expirarea puterii Hospodarilor actuali, măsurile necesare și potrivite pentru a îndeplini intențiunile Congresului, combinând libera exprimare a dorințelor Divanurilor cu mântinerea ordinii și respectul stării legale.

La propunerea d-lor Primplenipotențiar ai Marelui Britanii și Franciei și pentru a preveni orice conflict sau discuții regretabile, s'a luat de asemenea o comună înțelegere, că fermanul care va ordona convocarea Divanurilor ad-hoc va fixa regulile ce vor trebui urmate în ce privește prezidarea acestor adunări și modul de deliberare.

După ce a luat aceste hotărâri, Congresul adoptă, cu oarecare modificări, cari sunt introduse în ele, instrucțiunile, al căror proiect l-a prezentat d-l Baron de Bourqueney și cari sunt anexate la prezentul protocol.

Iată aceste instrucțiuni :

«Articolul 23 al Tratatului din 30 Martie a instituit o Comisiune specială chemată a culege elementele și a pregăti bazele viitoarei organizări a Principatelor dunărene. În consecință, Puterile semnatare Tratatului s'au înțeles asupra compunerii acestei Comisiuni, în conformitate cu stipulațiunile acelu Tratat și Congresul întrunit la Paris a aprobat instrucțiunea, menită a reguła linia de purtare a Comisarilor, în cursul misiunii lor.

«Articolele Tratatului din 30 Martie privitoare la Principatele Valahia și Moldavia glăsuiesc astfel :

«*Art. 22.* Principatele Valahia și Moldavia vor urma a se bucura, sub Soveranitatea Porții și sub garanția Puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile ce sunt în posesiunea lor. Nici o protecție exclusivă nu se va exercita asupra lor de una din Puterile garante. Nu va fi nici un drept particular de ingerință în afacerile lor interioare.

«*Art. 23.* Sublima Poartă se leagă a conserva ziselor Principate o administrațiune independentă și națională, precum și întreaga libertate a cultului, a legislației, a comerțului și a navigației. Legile și statutele astăzi în vigoare vor fi supuse unei reviziuni. Pentru a stabili o deplină înțelegere asupra

acestei reviziuni, o Comisiune specială, asupra compunerii căreia înaltele Puteri contractante se vor înțelege, se va întruni la București cu un Comisar al Sublimei Porți. Această Comisiune este chemată a cercetă starea actuală a Principatelor și a propune bazele viitoarei lor organizări.

«Art. 24. Maiestatea Sa Sultanul promite a convocă îndată, în fiecare din cele două provincii, un Divan ad-hoc, compus astfel ca să constituie reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor populațiunilor, privitoare la organizarea definitivă a Principatelor. O instrucțiune a Congresului va regula relațiunile Comisiunii cu aceste Divanuri.

«Art. 25. Luând în considerație opiniunea emisă de amândouă Divanurile, Comisiunea va transmite fără întârziere, la sediul Conferințelor, rezultatul propriei ei lucrări. Înțelegerea finală cu Puterea Suzerană va fi consacrată prin o Convenție încheiată la Paris între Inaltele Puteri contractante, și un Hatiserif, conform cu stipulțiunile Convenției, va constitui în mod definitiv organizarea acestor provincii, puse de acum înainte sub garanția tuturor Puterilor semnatare.

«Art. 26. Este bine înțeles că va fi în Principate o forță armată națională, organizată în scop de a mântință siguranța interioară și a asigura paza fruntariilor. Nici o piedică nu va putea fi pusă măsurilor extraordinare de apărare, pe cari, în înțelegere cu Sublima Poartă, ele ar fi chemate a lua pentru a respingă orice agresiune din afară.

«Art. 27. Dacă liniștea internă a Principatelor ar fi amenințată sau compromisă, Sublima Poartă se va înțelege cu celelalte Puteri contractante asupra măsurilor de luat pentru a restabili ordinea legală. O intervențiune armată nu va avea loc fără o înțelegere prealabilă între aceste Puteri».

«Articolele citate stabilesc cu precizie caracterul general al misiunii încredințate Comisarilor europeni. Cestiunile supuse studiului lor îmbrățișează sistemul administrativ în expresiunea sa cea mai înaltă; însă principiile consacrate în mod irevocabil prin Tratat vor rămânea în afară de cercetarea lor.

«Comisarii vor merge la Constantinopol îndată ce evacuarea succesivă a teritoriilor otomane, stipulată prin articolul 31 al Tratatului din 30 Martie, va fi făcut progrese îndestulătoare pentru ca Comisiunea să poată combină sosirea sa la București cu deplina încetare a ocupațiunilor temporale ale armatelor, precum și cu executarea articolului 20 privitor la rectificarea fruntariei moldovene.

«O forță indigenă va priveghia atunci la mântinerea ordinii publice, și autoritatea administrativă va fi datoare, de acum până atunci, a se grăbi a desvolda organizarea sa astfel, ca să poată răspunde la toate exigențele situațiunii.

«După sosirea lor la Constantinopol, Comisarii au datoriat de a se asigura că s'au trimis fermanele de convocare a Divanurilor. Poarta s'a legat, în termenii Tratatului din 30 Martie, a face această convocare în forma cea mai proprie pentru a asigura o reprezentare adevărată a intereselor tuturor claselor societății.

«Dela Constantinopol, Comisiunea se va strămuta la București. Ea nu va aduce cu sine un sistem preconcepțuit; însă ea se va încunjuia de toate luminile, de toate informațiile cari-i vor permite o judecată nepărtinitoare asupra stării țării, aducându-și totdeauna aminte că ea nu are decât un caracter consultativ, și că opiniunile ei, rezervate numai pentru Guvernele cari i-au încredințat mandatul, nu trebuie niciodată să se arate în mod evident pe terenul cercetărilor sale.

«Comisiunea va îndrepta mai ales atențiunea sa asupra reformelor reclamate de statutele și regulamentele în vigoare; ea va studia starea financoiară, așezarea impozitelor, relațiunile clerului cu administrația, regimul mănăstirilor, sistemul militar, desvoltările de cari acesta este susceptibil în proporție cu puterile financiare ale țării. Ea va examina principiul constitutiv al puterii și cestiunile legate de el; însă ea nu va discuta nici un sistem, care ar fi în opunere patentă cu principiile generale, consacrate prin Tratatul din 30 Martie.

«Indată ce Divanurile vor fi constituite în amândouă Principatele, Comisiunea se va pune în relațiune cu Președinții acestor Divanuri, prin unul din membrii ales de ea pentru a fi organul Comisiunii. Ea va invita pe Președinții Divanurilor a-i transmite expresiunea dorințelor manifestate asupra îmbunătățirilor necesare tuturor ramurilor administrației și în general asupra reformelor, cari îmbrățișează în totalitatea lor organizarea Principatelor.

«Dacă Comisiunea va judeca, că dorințele manifestate de Divanuri nu sunt de natură a lumina în mod îndestulător materiile supuse cercetării ei, Comisiunea le va adresa cestiuni subsidiare, și va provoca răspunsurile necesare pentru a completa lucrarea ei proprie.

«În timpul întrunirilor acestor Divanuri, nici o influență nu va fi exercitată asupra mersului deliberațiunilor lor. Orice agitațiune din afară ar falsifica rezultatul și ar putea întârzi și chiar compromite pentru totdeauna îmbunătățirile ce Puterile semnatare Tratatului din 30 Martie se silesc a introduce, în înțelegere cu Poarta, în regimul interior al Principatelor.

«Când deliberațiunile Divanurilor vor fi terminate, Comisiunea se va înțelege asupra unui raport general, pe care ea e datoare să-l adreseze la sediul actual al conferințelor. Dacă această înțelegere nu s'ar putea face asupra tuturor punctelor, ea va reproduce atât opiniunile unanime, cât și acele asupra cărora înțelegerea nu a putut să se facă în sânul Comisiunii.

«În genere, în cursul operațiunilor sale, Comisiunea nu va pierde din vedere adevăratul ei caracter. Ea este însărcinată cu o cercetare nepărtinitoare și ea nu va răspunde exact spiritului instituirii ei, decât ferindu-se în raporturile sale cu funcționarii și cu persoanele private, de orice act de autoritate sau de ingerință, care ar fi în contradicere formală cu scopul misiunii ei».

*

Comisiunea s'a întrunit în întâiele zile ale lunii Septemvrie 1856 la Constantinopol.

Ea eră compusă: Pentru Austria — de Baronul de Koller, înlocuit de Cavalerul Liehman de Palmrode; pentru Franția — de Baronul de Talleyrand-Périgord; pentru Marea Britaniei — de Sir Henry Bulwer; pentru Prusia — de Baronul de Richthofen; pentru Rusia — de D. de Basily; pentru Sardinia — de Cavalerul de Bensi; pentru Turcia — de Mehmed-Esaad-Savfet-Effendi, mușteșar al Marelui Vizir.

*

Să constatăm acum și sforțările diplomatice făcute de *Comitele de Cavour*, ca împăratul Napoleon cu guvernul său să nu șovăească în susținerea Unirii, ca Anglia să nu se dea la o parte de a susține cauza Principatelor și ca Turcia să fie silită a se convinge, că pentru dânsa e un pericol să creadă mai departe că va putea menține Principatele Moldova și Valahia sub suzeranitatea ei, chiar de ar fi ajutată și de alte Puteri, momentan favorabile Imperiului Otoman.

Vom cită extrase din câteva scrisori ale Comitelui de Cavour adresate, în momentele cele mai critice ale Congresului, marchizului Emanuel d'Azeglio, Ambasadorul Sardiniei la Londra.

Scrisoarea din 2 *Martie* ziceă:

«Plenipotențiarilor francezi au dat a se înțelege, că ei vor face în privirea Principatelor propuneri cu totul altele decât cele discutate și concertate în anul trecut la Viena. Împăratul a dat, precum cred, instrucțiuni precise lui Walewski. Inșă dacă nu vom fi susținuți de Clarendon, nu putem speră nimic».

Scrisoarea din 6 *Martie* arată temerea că dificultățile se îmulțesc: «Împăratul ține la Unirea Principatelor într'un mod absolut, fie din punct de vedere al proiectelor sale privitoare la Italia, fie în însuș interesul acestor țeri. Lordul Clarendon din contra are o atitudine incertă, este nehotărît și pare chiar a preferi sistemul statului quo. El e influențat în această privire de Turcia, care în contra adevăratelor ei interese, condusă de simțăminte de amor pro-

priu și de vanitate, țin mult ca Principatele să rămână slabe și despărțite.

«În această situație trebuie ca acțiunea noastră să fie cu totul concentrată întru a aduce pe Lordul Palmerston la ideile Impăratului.

«Unirea Principatelor e neapărat cerută de interesele bine înțelese ale acestor țeri. Dacă ele nu vor fi unite, dacă nu vor constitui o putere tare și compactă, ele vor rămâne, ca și în trecut, pradă corupțiunii și desordinei. Toți Valahii și Moldovenii, cari au venit să mă vădă, reclamă Unirea, ca cea mai principală binefacere, ce așteaptă dela Congresul care se ocupă de organizarea lor. Ar fi pentru Europa o adevărată rușine să lase aceste țeri pradă anarhiei și intrigilor. Am studiat în destul aceste cestiuni și m'am convins că dacă Principatele nu vor fi unite, ele vor rămâne într-o stare mai rea decât în trecut. Cestiunea a fost amânată în Congres, pentru că Clarendon nu s'a putut înțelege cu Walewski asupra Unirii. Caută să convingi pe Palmerston, că ar fi o crimă de «lèse civilizațiune», dacă el ar susține statul quo și s'ar opune dreptelor dorințe ale întregului popor românesc».

În scrisoarea din 7 *Martie* Cavour revine cu insistență asupra necesității de a se ajuta un popor nenorocit:

«Cestiunea Principatelor a fost amânată pentru o ședință apropiată, Anglia și Franca neputându-se pune în acord asupra Unirii Moldovei cu Valahia. Impăratul ține la această idee foarte mult, fie ca un mijloc de a face ceva pentru noi, fie în interesul nenorocitului popor românesc. Rusia este gata a susține pe Impărat, Lordul Clarendon însă este influențat de Aali-Pașa, care combate foarte tare idea Unirii. În adevăr Congresul va fi acoperit de rușine dacă va mănțineă gospodaratul și starea actuală a Principatelor. Aceasta ar fi repetiția agravată a celor ce s'au făcut la Viena, violând drepturile umanității. Am insistat pe lângă Lordul Clarendon, ca Moldovenii și Valahii, cari fac parte din Occidentul Europei, să fie cel puțin interpelați. Insistați mult asupra acestui punct în convorbirile cu Lordul Palmerston. Simțemintele sale liberale trebuie să-l îndemne a fi bine dispus pentru o populațiune creștină de 4.500.000 suflete, expusă astăzi a nu fi nici măcar consultată, jignindu-i-se credințele și neținându-se nici o seamă de interesele ei.

«Impăratul ține, o repet, foarte mult la Unire. Dacă Anglia, în loc de a o apăra, o va zădărnici în Congres, Impăratul va avea situațiunea cea mai frumoasă, căci se va zice că singur el a susținut

principiul de rassă și de naționalitate, singura dată când ar fi posibil să fie aplicat.

«Ar fi foarte trist ca Lordul Palmerston să devie necredincios principiilor liberale, pentru cari s'a luptat toată viața sa în Parlament, tocmai când i s'a prezentat ocaziunea de a le da o aplicare practică.

«Insist, o repet, asupra interesului de a fi consultați Moldo-Valahii».

În scrisoarea din **12 Martie** Cavour insistă din nou :

«Opoziția Porții la Unirea Principatelor și la numirea unui Principe străin se accentuează din zi în zi mai mult. Dacă noi nu vom avea un mijloc de acțiune la Constantinopol, vom pierde cauza. Totuș nu trebuie să renunțăm la proiectele noastre, căci aceasta ar putea jigni pe Împărat. Să mergem tot înainte, poate vom întâlni un ajutor neașteptat și bun».

În scrisoarea din **18 Martie** Cavour zice: «Îți trimet o lucrare asupra Unirii Principatelor, care-mi pare foarte remarcabilă. Fă ca Palmerston s'o înghită. Lucrarea mi se pare că răspunde la toate argumentele ce s'ar putea spune, chiar din punctul de vedere al Turciei».

În scrisoarea din **20 Martie**, Cavour leagă Unirea Principatelor de cestiunea Italiei.

«Crezi că ar fi necesar, ca înainte de a mă întoarce la Turin, să vii la Londra, pentru a vorbi cu Palmerston de *marea cestiune* a Principatelor? Aș dori foarte mult a-i cunoaște ideile asupra cestiunii Siciliei. Dacă nu poate face nimic pentru Pimeont prin Congres, de ce nu i-ar procura Sicilia? În caz de revoluție legiunea Anglo-italiană ar ocupa Palermo și ar proclama independența mai întâiu și în urmă anexarea Siciliei cu Piemontul. Ideea este îndrăzneată, dar nu e absurdă. Meditează asupra ei și dacă nu o socoți imprudentă, vorbește câteva cuvinte lui Palmerston».

În **27 Octomvrie** Cavour sfârșește astfel scrisoarea sa, trimisă dela Turin la Londra Marchizului Emanuel d'Azeglio:

«Sunt foarte mâhnit că nu mă pot înțelege cu guvernul Angliei asupra cestiunii Principatelor, și că nu pot să împărtășesc sentimentele lui; dar nu cred că-l pot urma pe o cale care e contrară principiilor politice, cari au condus totdeauna purtarea noastră. Nu putem fi liberali în Occident și absolutiști în Orient. Poți însă să asiguri pe Ministrul Angliei, că acțiunea noastră va fi rezervată».

E clar și evident, că Unirea Principatelor Moldova și Valahia sub un Principe Ereditar, luat din familiile domnitoare din Europa, a fost una din cestiunile politice cele mari, cari agitau lumea în anul 1856. Ea nu erà importantă numai pentru Principate, ci și pentru Europa, fiindcă dimpreună cu dânsa se puneau în mișcare și alte mari cestiuni, cari au schimbat fața politică a Europei, Regatul Italiei mai întâiu, și în urmă Imperiul German. De aceea mersul înainte al Unirii Principatelor nu putea fi oprit de intrigi și interese personale, mai ales când erà susținut în Principate de poporul român condus de bărbați energici, bine pregătiți și buni patrioți.

Analele Academiei Române.

	L. B.
Cronica Bohotinului, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Noțiunea valorii în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Din Nichita Acominatos Honiatul, traducere a părților privitoare la Istoria Asanizilor, cu introducere și index, de <i>Gheorghe Murnu</i>	1,20
Note genealogice și biografice despre familiile Buhuș și Rosetti, foști proprietari ai moșiei Bohotinul, de <i>Radu Rosetti</i>	—,40
Câteva manuscrise și documente din țară și străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Cauzalitatea în succesiune, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50
Originile partidului național în România, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Tom. XXIX.—Desbaterile Academiei în 1906—7	6.—
XXIX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	8.—
Cronica Vascanilor (Județul Suceava), de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Despre originea și transformările clasei stăpânitoare din Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—,70
Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797: călătoria lui Barbu Știrbei în apus, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Congresul pentru Proprietatea literară și artistică, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Câteva fărâme din corespondența lui Alexandru Vodă Ghica, Domn și Caimacam al Terii-Românești, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Congresul sociologic din Londra și organizarea militară a școalelor în România, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Despre cenzura în Moldova. I. Înființarea cenzurii de guvernul provizor rus și funcționarea ei sub acel regim, 1828—1834, de <i>Radu Rosetti</i>	—,40
— II. Cenzura sub Mihai Sturdza, 1834—1849, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
— III. Cenzura cărților evreești în Moldova sub domniile regulamentare, de <i>Radu Rosetti</i>	—,60
Neconștiutul în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Evoluția în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Tradiția istorică în chestiunea originilor române, de <i>Dimitre Onciul</i>	—,20
Două Zamfire, domnițe române din secolul XVI, trecute în Transilvania, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,30
Câteva observațiuni asupra îndatoririlor militare ale Cnejiilor și boierilor moldoveni în secolii XIV și XV, de <i>I. Bogdan</i>	—,30
Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448—1458, de <i>I. Bogdan</i>	—,30
Evanghelile dela Homor și Voroneț din 1473 și 1550, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
XXX.—Desbaterile Academiei în 1907—8	5.—
XXX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	6.—
Despre cenzura în Moldova. IV. Cenzura sub Grigorie Ghica și desființarea ei, de <i>Radu Rosetti</i>	1.—
Cetatea Neamțului dela podul Dâmboviței în Muscel, de <i>I. Pușcariu</i>	—,20
Notiță despre monetele lui Petru Mușat, de <i>Nicolae Docan</i>	1.—
Lupta între Drăculești și Dănești, de <i>A. D. Xenopol</i>	1.—
Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian), de <i>Const. Giurescu</i>	—,40
Inscripțiile dela Cetatea-Albă și stăpânirea Moldovei asupra ei, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Documentul Răzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1898—1908	2.—
Tom. XXXI.—Desbaterile Academiei în 1908—9	5.—
XXXI.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	10.—
Patruzeci și doi de ani de domnie a Regelui Carol I, de <i>D. Sturdza</i>	—,20
Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—,50
Letopiseful lui Azarie, de <i>I. Bogdan</i>	1,60
Cum se căutau moșile în Moldova la începutul veacului XIX. Condiția de răfueală a Hatmanului Răducanu Roset cu vechilii lui pe anii 1798—1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Originile asiro-chaldeene ale greutăților romane, de <i>Mihail C. Sufu</i>	—,20
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupațiunea rusească dela 1806—1812. I. Cauzele războiului. Inceputul ocupației, de <i>Radu Rosetti</i>	2.—
Negru Vodă și epoca lui, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,50
Criminalitatea în România, după ultimele publicațiuni statistice, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,30
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812. II. Negocierile diplomatice și operațiunile militare dela 1807—1812. Amănunte relative la ambele țeri, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Unioniști și separatiști, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50
XXXII.—Desbaterile Academiei în 1909—1910	5.—

Analele Academiei Române

L. B.

<i>Tom. XXXII. — Memoriile Secțiunii Istorice</i>	14.—
Știri despre veacul al XVIII-lea în țările noastre după corespondențe diplomatice străine. I, 1700—1750, de <i>N. Iorga</i>	—,50
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812 III. Amănunte asupra Moldovei dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
— IV. Amănunte asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	2,—
Despre elementele cronologice în documentele românești, de <i>N. Docan</i>	—,50
Partidele politice în Revoluția din 1848 în Principatele Române, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,60
Studii privitoare la numismatica Țerii-Românești. I. Bibliografie și documente, de <i>N. Docan</i>	1,20
Știri despre veacul al XVIII-lea în țările noastre după corespondențe diplomatice străine. II, 1750—1812, de <i>N. Iorga</i>	—,80
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. I. Înainte de 1 Iunie 1858, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Marele spătar Ilie Țifescu și omorirea lui Miron și Velișco Costin, de <i>I. Tanovicăanu</i>	—,50
Luptele dela Ogretin și Teișani din zilele de 13 și 14 Septembrie 1602 (7111), de <i>General P. V. Năsturel</i>	—,50
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. II. După 1 Iunie 1859, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Din amintirea unui boier Moldovean din jumătatea întâi a veacului XIX, Dimitrie Ghițescu, 1814—1878, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,70
«Doamna lui Ieremia Vodă», de <i>N. Iorga</i>	1,—
Sociologia și socialismul, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Despre metoda în științe și în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Țara Severinului sau Oltenia, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,50
» <i>XXXIII. — Desbaterile Academiei în 1910—1911</i> . . . . . (Sub presă)	
» <i>XXXIII. — Memoriile Secțiunii Istorice</i> . . . . . (Sub presă)	
Francisc Rákóczy al II-lea, înviatorul conștiinței naționale ungarești și Români, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Un călător italian în Turcia și Moldova în timpul războiului cu Polonia, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Două documente privitoare la Revolta boierilor din țara Făgărașului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel Rău, 1508—1510, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țările noastre, de <i>N. Iorga</i>	1,—
Câteva note despre cronicile și tradiția noastră istorică, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene. Luarea Basarabiei și Moruzeștii, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Răscoala Seimenilor în potruva lui Mateiu Basarab, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Ceva despre ocupațiunea austriacă în anii 1789—1791, de <i>N. Iorga</i>	1.—